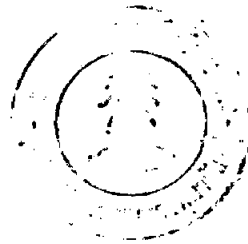

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาที่เป็นพื้นฐานระยะยาวและสำคัญยิ่งของประเทศเวลานี้คือปัญหาชนบทยากจนที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งรัฐบาลกำลังให้ความสนใจ เพราะเห็นว่า ถ้าชนบทไม่สามารถพัฒนาไปได้อันเนื่องมาโดยส่วนรวมก็จะพัฒนาไม่ได้ เมื่อพิจารณาคุณภาพของสังคมไทย จำนวนประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชนบท ซึ่ง มยุรี จารุภาณ ได้กล่าวว่ามีประมาณร้อยละ 83¹ อาชีพหลักของชาวชนบทคือ การเกษตรกรรม ซึ่งยังคงพึ่งพาดินฟ้าอากาศ ยังมีความล้าหลังเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นอยู่ เศรษฐกิจ สังคม การสาธารณสุข และการศึกษา จากการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีที่ผ่านมา แผนพัฒนามุ่งเน้นความเจริญทางเศรษฐกิจส่วนรวมเป็นสำคัญ และมุ่งหวังว่าความเจริญนั้น ๆ จะแผ่ขยายลงไปสู่ชนบท การจัดสรรทรัพยากรให้แก่การพัฒนาชนบทยังไม่ทั่วถึงเท่าที่ควร เพราะไม่ได้กำหนดขอบเขตที่แน่นอนว่าเป็น เขตชนบทยากจนตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 การเน้นความเติบโตทางเศรษฐกิจส่วนรวมเป็นอันดับสูงสุดนั้น ทำให้รัฐทุ่มเทการลงทุนไปในเขตชนบทที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ดังนั้นผลประโยชน์จากการพัฒนาจึงอยู่ในเขตเมือง หรือเขตที่มีแนวพัฒนาสูง ในเขตชนบทจริง ๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไข ประชาชนยากจนยังคงเผชิญกับปัญหาความขาดแคลนและโรคภัยไข้เจ็บที่สำคัญที่สุดก็คือความไม่รู้ของประชาชน ความไม่รู้นี้ทำให้ประชาชนไม่สามารถจะปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองได้ และตกเป็นฝ่าย "คอยรับ"² ผลการพัฒนาที่รัฐบาลเป็น

¹มยุรี จารุภาณ, "แนวโน้มของประชากรในอนาคต" วารสารการศึกษาแห่งชาติ, 6 (สิงหาคม-กันยายน 2524), หน้า 4.

²โรมิต ปัน เปี่ยมรัษฎ์, "แผนพัฒนาชนบทยากจน" ชนบทไทย 2524 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525), หน้า 41.

ผู้หยิบยื่นให้ตลอดมา นับวันปัญหาความทุกข์ยากของชาวชนบทจะทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากภาวะค่าครองชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งป่าไม้ ความอุดมสมบูรณ์ของดินซึ่งเป็นสิ่งบรรเทาความทุกข์ยาก ความอดอยาก ก็มีแต่จะถูกทำลายลงไป จึงทำให้ประชาชนในชนบทมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำลงและเป็นภาระของรัฐบาลยิ่งขึ้น

• ในประเทศที่กำลังพัฒนา การพัฒนากำลังคนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะคนที่ได้พัฒนาแล้ว หรือผู้ที่ได้รับการศึกษาคดี จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้มีสภาพดีขึ้น ดังนั้นการศึกษาจึงได้รับความสนใจจากนักวางแผนพัฒนาประเทศมากที่สุด ได้มีการวิจัยพบว่า การลงทุนทางด้านการศึกษาอบรม มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์¹ การศึกษาในฐานะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากร เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของประชากร จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากำลังคน ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทุกฉบับ

ในแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของประชากรไว้ โดยที่รัฐบาลได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนไว้ดังนี้ "การพัฒนาคุณภาพทรัพยากรกำลังคน เป็น เรื่องที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนการฝึกฝนอาชีพ" นอกจากนี้ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 รัฐมีนโยบายเน้นการกระจายบริการสังคมให้ถึงมือประชาชนในชนบทอย่างกว้างขวาง ได้เปลี่ยนวิธีการพัฒนาจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ผ่านมาให้ เป็นไปในการกระจายบริการสังคม ด้านการศึกษา สาธารณสุข การสังคมสงเคราะห์ ด้านอาหารและโภชนาการไปสู่ชนบท

การให้บริการด้านการศึกษาของรัฐ ได้มุ่งเน้นความเสมอภาคแก่ชาวชนบทมากยิ่งขึ้น รัฐบาลได้เน้นถึงการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง บทบาทและฐานะของครูซึ่งเป็นบุคลากรหลัก เพื่อให้เป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญในการพัฒนาการศึกษา และให้ครูมีบทบาทในการพัฒนาชนบทยิ่งขึ้น เพื่อสนองนโยบายรัฐบาล กรมสามัญศึกษา กระทรวง

¹วิทยากร. เชียงกูล, "การศึกษากับการพัฒนาสังคม" วารสารเศรษฐศาสตร์, 9 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522), หน้า 41.

ศึกษาธิการ ได้กำหนดให้โรงเรียนมัธยมทำหน้าที่ช่วยพัฒนาชนบท คือการสอน
ประชาชนและบริการชุมชน เป็นหน้าที่ที่เพิ่มจากการจัดการเรียนการสอนตามปกติ
โดยกำหนดหน้าที่โรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาชนบทให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ.
2525 ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 16 เมษายน 2525 ว่า โรงเรียนมีหน้าที่ 3 ประการคือ
การสอนและอบรมนักเรียน สอนประชาชน และบริการชุมชน ในขณะเดียวกัน กรม
สามัญศึกษา ก็ได้จัดทำโครงการพัฒนาและหารูปแบบของการจัดโรงเรียน เพื่อพัฒนา
ชนบทนี้ เรียกว่าโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ดำเนินระหว่าง
ปี 2523-2527 โครงการนี้เป็นโครงการทดลองซึ่งได้รับการช่วยเหลือด้านการเงิน
จากธนาคารโลกให้ยืมเงิน เพื่อสมทบกับเงินงบประมาณรัฐบาลไทย

จากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบทบาทและหน้าที่ของครู ประกอบกับการที่
รัฐบาลได้อนุมัติให้ดำเนินโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 (มพช.2)
ซึ่งจะมีโรงเรียนมัธยมศึกษาทั้งโครงการ 480 โรงเรียน และจะดำเนินงานในปีการศึกษา
2526-2529 โดยใช้งบประมาณ 2,610.5 ล้านบาท โดยเฉพาะจังหวัดใน
เขตการศึกษา 7 เช่น จังหวัดอุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ และตาก ก็เป็นจังหวัดที่อยู่ใน
เขตพื้นที่ยากจนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 และ
มีอัตราในการ เรียนในระดับมัธยมศึกษาค่อนข้างต่ำ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ตอง
มีการศึกษาวิจัยถึงบทบาทที่เพิ่มขึ้นใหม่ในด้าน การสอนประชาชนและบริการชุมชน ของครู
โดยการศึกษาและ เปรียบ เทียบความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องต่อบทบาทและการ
ปฏิบัติจริงของครู และศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะนำ
ผลการวิจัยนี้ เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานตามโครงการให้มีประสิทธิภาพ
เพื่อให้ครูมีบทบาทที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ยี่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน ที่มีบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) โดยมีขอบเขตดังนี้

1. ประชากรที่จะศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้นำชุมชน ในเขตการศึกษา 7 ซึ่งได้แก่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พิจิตร พิษณุโลก ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย อุตรดิตถ์ และ นครสวรรค์
2. บทบาทและการปฏิบัติจริงของครูโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทที่ศึกษา มี 2 ด้าน คือ การสอนประชาชน และบริการชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร บทความในหนังสือพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด คือ
 - ชุดที่ 1 สำหรับครูโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท แบ่งเป็น 3 ตอนคือ
 - ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเติมคำเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ
 - ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า เกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและการปฏิบัติจริงของครู ในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู

จุดที่ 2 สำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้นำชุมชน แบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเติมค่า เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า เกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของครูในด้าน การสอนประชาชนและ บริการชุมชน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของครู

3. นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 ท่าน ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง และนำไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ผู้บริหารการศึกษาและผู้นำชุมชนอย่างละ 10 คน ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร และหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมรัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ครู ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ สุ่มโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 6 โรงเรียน จาก 8 โรงเรียน ครูทุกคนในโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนี้จะเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผู้นำชุมชน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากผู้นำชุมชน 6 ตำบล หรืออำเภอที่ตั้งของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ผู้บริหารการศึกษา ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากผู้บริหารการศึกษาในเขตการศึกษา 7

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แยกวิธีการเก็บ เป็น 2 ประเด็นคือ

1. หัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 7

ส่งและรับแบบสอบถามทางไปรษณีย์

2. หัวหน้าสถานศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา ครูในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท และผู้นำชุมชน ใน เขตการศึกษา 7 ผู้วิจัยจะส่งและรับกลับคืนด้วยตนเอง

6. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

6.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพของผู้ตอบโดยใช้การร้อยละ

6.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ในแต่ละข้อโดยใช้ค่ามัชฌิม เลขคณิตและส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลด้านความคิดเห็นของครู ผู้บริหาร การศึกษาและผู้นำชุมชนที่มีต่อบทบาทและการปฏิบัติจริงของครูในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท โดยใช้การทดสอบค่าที (t - test) ทดสอบค่าเอฟ (F - test) และการทดสอบวิธีแบบเชฟเฟร์ (Scheffe-test)

6.4 วิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคโดยการจัดอันดับ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่า คำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของครู ผู้บริหาร การศึกษา และผู้นำชุมชน เป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของครู ในด้านการสอนประชาชน และบริการชุมชน

บทบาท หมายถึง บทบาทที่คาดหวังในหน้าที่ความรับผิดชอบและการปฏิบัติงานด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนของครู

ปฏิบัติจริง หมายถึง กิจกรรมที่ครูได้กระทำอยู่ หรือแสดงออกในด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชน

ครู หมายถึง บุคคลที่ระบุนำสอนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในเขตการศึกษา 7

ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (กพม.) เจ้าอาวาส หัวหน้ากลุ่มเยาวชน พัฒนาการ เกษตรอำเภอ อนามัยตำบล แพทย์ตำบลที่อยู่ในชุมชนนั้น และบุคคลอื่น ๆ ที่ชาวบ้าน เชื่อถือแม่จะไม่มีตำแหน่งทางการ

ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็น ศึกษาธิการจังหวัด ศึกษาธิการอำเภอ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา และครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ในตำบลที่โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทนั้นตั้งอยู่

หัวหน้าสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ หรือครูใหญ่ของสถานศึกษานั้น ๆ

โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) หมายถึง สถานที่จัดการศึกษาที่อยู่ในโครงการพิเศษของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้สถานที่นี้จัดการสอนวิชาสามัญและวิชาชีพที่สนองความแตกต่างของบุคคล สนองวัตถุประสงค์หลักสูตร และความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นแหล่งวิชาการ แก่ชุมชน ตลอดจน เป็นแหล่งกลางในการให้ความร่วมมือกันต่าง ๆ บริการชุมชนตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5

ชุมชน หมายถึง ตำบลหรือหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในเขตการศึกษา 7

สอนประชาชน หมายถึง ให้ความรู้แก่ประชาชนใน 4 ด้านคือ

1. ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ
2. ปลุกฝังให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อ เยาวชน
3. ปลุกฝังประชาชนให้ เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชน
4. ปลุกฝังให้ประชาชน เป็นพล เมืองดี

บริการชุมชน หมายถึง อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และด้านความเป็นอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ
2. ด้านสุขภาพอนามัย
3. ด้านวัฒนธรรม
4. ด้านนันทนาการ
5. ด้าน เผยแพร่ข่าวสาร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ในด้านการสอนประชาชน และบริการชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ทำให้ทราบถึงความคาดหวังของผู้นำชุมชน ผู้บริหารการศึกษา และครู คอบบทบาทด้านการสอนประชาชนและบริการชุมชนของครูในโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท เพื่อนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง กิจกรรมและบทบาทของครูให้ เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชนบท
3. เพื่อ เป็นแนวทางแก่ สำนักงานโครงการพิเศษ (สคศ.) กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของครู เพื่อจะได้วางนโยบายการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกันยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางให้กับการดำเนินงาน โครงการโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 2 (มพช.2) ที่จะเริ่มดำเนินงานปี 2526 ตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6
4. เพื่อ เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยของผู้สนใจต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย